

35. שושבין בחתונת אורֶסְטֶס קוארְסִיָה

אחרי שנות פעילות מאומצת כראש המועצה האזורית שער הנגב, יצאתי ב-1982 לחופשה של חצי שנה מעבודתי במועצה, שבה עבדתי מרבית הזמן בפרדס ובחדר האוכל של הקיבוץ. לקראת תום החופשה, במאָרס 1983, יצאנו, אדית ואני, לנסיעה פרטית ל-40 יום וביקרנו בברזיל, בספרד ובפורטוגל. ביקרנו בברזיל בא לאחר 13 שנה של היעדרות.

בימים האחרונים לשהותנו בסאו פאולו צפינו בטלוויזיה בטקס הכתרתו של פרנקו מונטורו כמושל חדש של סאו פאולו ושל אורֶסְטֶס קוארְסִיָה כסגנו. למחרת, בשיחה אקראית עם חברי הנריקה ולטמן, הוא הציע שנקבע פגישת נימוסין עם קוארסיה. הנריקה לחץ עלי באומרו: "שמע, שזן, קוארסיה שייך לדור הצעיר של הפוליטיקאים בסאו פאולו; הוא נבחר לסנטור וקיבל יותר מחמישה מיליון קולות". קיבלתי את הצעתו ונסעתי לחנות ברחוב פְרוֹן דֶה אֵיטְפֶּינְגָה, במרכז סאו פאולו, להכין מדליה עם הכיתוב: "לסגן המושל אורסטס קוארסיה, בהוקרה, מאת המועצה האזורית שער הנגב".

הוזמנו לארוחת צהריים בארמון פֶּנְדִיֶרְנֶטֶס ב-2 באפריל. באותו בוקר הטילו אלפי שובתים עוצר על הארמון והמשטרה הצבאית לא אפשרה כניסה לארמון או יציאה ממנו. פגישתנו נדחתה לשבוע מאוחר יותר, והודעתי להנריקה שלא אוכל לפגוש את סגן המושל מפני שמועד נסיעתנו לליסבון חל ביום

המפגש החדש שנקבע. השארתי את המדליה בידי חברי אהרון קרמר, חבר ברור חיל ששהה באותם ימים בשליחות בברזיל כמשווק ידע ישראלי בסקטור התעשייה החקלאית. כמה חודשים לאחר מכן הודיע לי אהרון שעל מנת להעמיק את מגעיו בסאו פאולו, בכוונתו להיפגש עם שר התעשייה והמסחר ועם סגן המושל קוארסיה, ובהזדמנות זו ימסור את המדליה שהשארתי אצלו למשמרת. כתוצאה מהפגישה שקיים אהרון הוזמנו יזמים מסאו פאולו לבקר בישראל במסגרת משלחת שבראשה עמד סגן המושל קוארסיה. הביקור התקיים בשלהי 1983. במשך שבוע ימים ביקרו חברי המשלחת אצל ראשי המשק ומדינאים ישראליים. פגישתי עם קוארסיה הפכה במרוצת הזמן לידידות אישית עמוקה. אורסטס היה אז בן 45, השתתף בכל הסידורים וניסה להבין את "הראש" הישראלי. יועצו לענייני תקשורת היה העיתונאי נִיקוֹדְמוֹס פֶּסוֹאָה, שהתאהב בארץ ובאחת הכתבות שלו ציין: "שמו של ראש המועצה האזורית שער הנגב אשר קיבל את קוארסיה הוא הנריקה שזן, שנולד בבוס רטירו שבסאו פאולו; הוא יושב הראש הברזילאי הראשון של עיר לא ברזילאית, הפועל בתפקיד כזה מחוץ לברזיל". וניקודמוס המשיך להתפעל: "ראו ולימדו שיעור חדש – זהו נס לראות מה שהאנשים בשער הנגב עשו. עם כל כך מעט מים הם הפכו חלק מהמדבר בנגב לגן פורח".

קיבלתי את המשלחת הברזילאית באולם הישיבות של המועצה האזורית שער הנגב הממוקם במקלט. המציאות שבה אנו מנהלים את חיינו הותירה עליהם רושם רב. ארגנו למשלחת פגישה עם ראש האופוזיציה, שמעון פרס, שאמר להם: "החלק היצירתי ביותר שיש לנו בישראל והמרום שבו

הם הקיבוצים. בנגב, ברור חיל הוא מהמצטיינים והחבר צבי חזן הוא מן הנציגים המכובדים ביותר". דבריו ריגשו אותי וניכר היה שהם עוררו נחת גם בקרב חברי המשלחת.

לקראת סיום הביקור, לאחר ארוחת ערב בירושלים, הלכו חברי המשלחת הברזילאית והמלווים הישראליים לחוות בהופעה אמנותית. אורסטס ואני לא הצטרפנו אליהם. נשארנו במלון, או יותר נכון התהלכנו ברחובות ירושלים ודיברנו על דברים כלליים ומשפחתיים. שאלתיו מהן תכניותיו לעתיד. הוא השיב: "שאיפתי היא לבצע עבודה טובה כסגן מושל, אחר כך כמושל, ומי יודע, אולי כנשיא המדינה?" הרהרתי ואמרתי לו: "קוארסיה היקר, אם אתה מתכוון להגיע כל כך רחוק כפי שאתה חושב אני מציע לך, בכנות, להתחתן". קוארסיה, שהיה רווק, הסתכל עלי מופתע וענה: "שזן, בכנות, אני מודה לך על ההצעה. כבר חשבתי על כך אבל פשוט אין לי זמן להתחתן". לא הנחתי לעניין: "קוארסיה, אנו משוחחים בארץ הקודש, בירושלים הקדושה, חשוב היטב על דברי; כי עוד נחזור ונדבר על הנושא". כאשר נפרדנו כבר היינו ידידים, וסיכמנו להמשיך את השיחה בתחילת שנת 1984, בעת ביקורי כאורה מטעם מושל סאו פאולו.

באותו ביקור של המשלחת הברזילאית בארץ חתמנו על כתב אמנה של "ערים תאומות" בין סורוקבה ושער הנגב. קוארסיה הזמין את ראש העיר סורוקבה, פֶּלְבִּיּוֹ שְׁבֶס, להיות חבר במשלחת וחתימת האמנה תרמה רבות ליחסים הטובים בין ישראל וברזיל.

במאי 1984 הגיע שמעון פרס לביקור בשער הנגב. באותו מקלט שבו אירחתי את קוארסיה ניתח פרס את סיכויי מפלגת

העבודה לנצח בבחירות שאמורות היו להתקיים כמה שבועות לאחר מכן. הוא הציע לי לדחות את נסיעתי לברזיל ואז, לאחר הבחירות, ייסע איתי. לא הייתי בטוח שנצח בבחירות ותחשתי הייתה שאינני יכול לדחות את ההזמנה של מושל סאו פאולו. לא קיבלתי את בקשתו, ואיני חושב שזו הסיבה שבגללה תוצאות הבחירות היו תיקו בין העבודה לליכוד...

בבואי לברזיל במאי 1984 זכיתי לקבלת פנים ממדרגה ראשונה. אחד משיאי ביקורי היה אשרור אמנת ה"ערים תאומות" בין סרוקבה ושער הנגב, הפעם בעיר סרוקבה. בלוויית פלביו שבס ביקרתי באתרים החשובים בעירו. קוארסיה לא הצליח להגיע לטקס אבל שלח את יועצו, ז'וזֶה מְשֵדוֹ דֶה קִמְפּוֹס פִּילִיו, כנציגו האישי. משדו מונה לאחר זמן לשר האוצר של סאו פאולו והוא ידיד קרוב עד היום.

בהגיעי לסאו פאולו, נסעתי במכונית השרד ממל התעופה לארמון בנדירנטס, יחד עם קוארסיה ומזכירתו האישית, אנה מריה טָבֵר. באותה הזדמנות, בלי שום גינוני טקס, הזכרתי לקוארסיה שבביקורי זה לא אתן לשכוח את הנושא החשוב של חתונתו העתידית. נשאר רק לדעת עם מי.

באותו לילה הזמין אותי קוארסיה ל"שתייה" בביתו שבשכונת נְרִדִינְס בחברת חבריו הקרובים ביותר. נכחו במפגש אנה מריה ומיגל טבר, ניקודמוס פסואה, נָאִיר ואהרון קרמר, הנריקה ולטמן, מריה ססיליה קִיוֹנו, אֶלְאִידָה אוֹלְסוֹן, קוארסיה ואנוכי. שוחחנו בנעימים, דיברנו הרבה על הפוליטיקה הברזילאית ועל המצב בישראל, ובמיוחד על החיים בקיבוץ. רק בסוף המפגש, כאשר כבר התחלנו להיפרד, הציג בפני קוארסיה את ד"ר אלאידה אולסון ורמו

לי שזאת בחירתו. אמרתי לו בשקט, על מנת שרק הוא ישמע: "יפה מאוד ואינטליגנטית מאוד".

חודשיים לאחר מכן קיבלתי מברק מקוארסיה, המודיע על חתונתו עם אלאידה בתחילת 1985 והמזמין אותי להיות שושבינו. שמחתי על החדשות הללו ועניתי מיד בחיוב להצעתו. הבאתי את העניין לידיעת מזכירות ברור חיל, שכן באותה תקופה נחוץ היה אישור פורמלי של אסיפת החברים לנסיעה של חבר קיבוץ לחוץ לארץ. פנייתי עוררה מעט בעיות מפני שחברים נוספים ביקשו באותה עת לנסוע לחוץ לארץ עקב סיבות אישיות ומשפחתיות. בעיות כוח אדם וסדרי עדיפויות שנקבעו בברור חיל לא אפשרו את נסיעתם באותה שנה והדבר גרם להתמרמרות קשה.

מצב זה הכביד על ההיענות לבקשתי לנסוע והוויכוח שהתקיים באסיפה הכללית עסק בסוגיה אם הנסיעה לסאו פאולו לחתונת סגן המושל אורסטס קוארסיה היא כה חשובה וחיונית לקיבוץ. בהתחשב בנסיבות החלטנו, אדית ואני, שרק אני אסע לחתונה. אחד החברים המרכזיים בקיבוץ האריך בנאומו נגד נסיעתי באסיפה הכללית. בדיון שהתנהל קודם לכן, נימק, נתקלה בסירוב בקשתו של חבר אחר שרצה לנסוע לחתונת אחותו בריו דה ז'נירו; ולכן אין זה צודק שנסיעתי תאושר. הסברתי לחברי שהמדובר בביקור רשמי ושמתוקף כהונתי כראש המועצה האזורית ראיתי חובה לקבל את ההזמנה המכובדת. ציינתי שאיני נוסע על חשבון הקיבוץ וגם לא על חשבון המועצה, אלא במימון אישי. לבסוף ניצח השכל הישר והנסיעה אושרה ברוב מכריע. קודם לכן גמלה בליבי ההחלטה שאסע בכל מקרה ושבלית ברירה אהיה מוכן

להסתפק באישור מליאת המועצה האזורית. בראשית פברואר 1985 הגעתי לחתונה בסאו פאולו. כרגיל, אחותי הלנה אירחה אותי בביתה. עם הגעתי הודיעו לי שאהיה שושבין בחתונה האזרחית וגם בחתונה הדתית. התרגשתי בביתו של קוארסיה כאשר הוא הציג אותי בפני אביו, אוֹטָבִיו קוארסיה. האב חיבק אותי בחיבה וקוארסיה אמר לו: "זהו חברי שזן מישראל. חלקית, הוא 'האשם' בחתונתי". השמחה וההתרגשות של מר אוטביו ושלי היו עצומות. כמתנת חתונה נתתי לאורסטס ואלאידה ציור של החומה המקיפה את העיר העתיקה בירושלים. צפיתי כיצד עשרות אנשים בני כל המעמדות החברתיים, שרצו להביע את אהבתם לסגן המושל, מביאים את מתנותיהם. לפתע שאל אותי קוארסיה: "שזן, מי תהיה השושבינה? למה לא באת עם אשתך? אנו צריכים שושבינה!" הבחירה נפלה על מריה ססיליה קיונו, ממוצא יפני, ובאי טקס החתונה אמרו: "הנה הוקם הגשר יפן-ישראל לתגבור הממשל בסאו פאולו".

החתונה הדתית הייתה מיוחדת מאוד. כעשרת אלפים איש הגיעו לכנסיה הראשית של קֶמְפִינְס. השושבינים של קוארסיה היו המושל פרנקו מוֹנְטֶרוֹ, אביו אוטביו קוארסיה, רופא ידיד ממוצא יפני גם הוא, ואנוכי. לחתונה הוזמנו מנהיגים אחדים מהקהילה היהודית, הקונסול הכללי של ישראל, צבי כספי ורעייתו, אחייניתו בֶּלָה ובעלה פרננדו רודריגז שהיו פעילים במפלגתו, מפלגת התנועה הדמוקרטית הברזילאית (PMDB). כל העיניים ננעצו בי והרגשתי כאילו גם אני החתן. במהלך הטקס הייתה שבועה שבה כולם בידיים מתוחות היו צריכים לחזור על תפילת הכומר. אני, כיהודי טוב, נשארתי שלו.

באותו רגע קיבלתי מכת מרפק מחברתי השושבינה, מריה ססיליה, שלחשה: "שבועה!!!!" לא הגבתי ואולי היא כעסה. עד היום אנו מתבדחים על אותה "תקרית" כאשר אנו נפגשים בביקורינו בברזיל. לאחר שסיימתי את תפקידי כשושבין וכעד התהדקו קשרי עם משפחת קוארסיה; הכרתי והוקרתי את אחיו ואת יתר בני המשפחה.

כשיצאו אורסטס ואלאידיה לירח הדבש, צלצל אלי יועצו וחברו פֶסוֹאִינְיָה ואמר שכולם מתכווננים להיפרד מהם בנמל התעופה, אבל עלי להגיע למלון סְזָר פארק ולנסוע עמם ברכבם לנמל. הייתה זו נסיעה בלתי נשכחת! במקום חצי שעה, נסענו שעה וחצי. התחוללה סערה בסאו פאולו, הנהר טִיאָטָה עלה על גדותיו והדבר הדאיג את נהגו ואת איש הביטחון. למען האמת, גם השושבין חשש. חשבתי שהם יבלו את ירח הדבש שלהם בשחייה. הנהג הצליח בקושי רב לחמוק לרחובות צדדיים ולחלץ אותנו מהמצוקה אליה נקלענו. הגענו בשלום לנמל התעופה והמטוס כמובן חיכה עד לבואם של סגן המושל ורעייתו.

מאז ליויתי מישראל את הפעילות הפוליטית של קוארסיה ואת הכנותיו לבחירות למשרת מושל מדינת סאו פאולו בשלהי 1986. כשנתיים אחרי חתונתו המשכתי לעמוד בראש המועצה האזורית, ובין היתר הקמתי את העמותה לטיפוח קשרים בינלאומיים בנגב ועם עמיתי, ראשי ערים ומועצות, הקמנו את מועצת נבחרי הנגב.

המועמדים למשרת מושל מדינת סאו פאולו ב-1986 היו: פֶאולוֹ מְאֵלוֹף, אנטוניו אַרְמֵירֵוֹ דֶה מוֹרְאִיס ואורסטס קוארסיה. לפי סקרי דעת הקהל קוארסיה נמצא תחילה במקום השלישי,

ובמהלך מערכת הבחירות הוא הגיע למקום הראשון. לעזרתו בא חלום שחלמתי...

לאמיתו של דבר, הייתי מודאג מאד מהדיעות אשר הגיעו מברזיל, ולפיהן הקרב בבחירות יוכרע בין מאלוף לארמיריו דה מוראיס. היה ידוע שלקוארסיה יש בסיס איתן באזורים הכפריים בפנים המדינה. הבעיה התרכזה בבירה. ניקודמוס פסואה שלה לי עשרות גזרי עיתון ומגזינים שסיקרו את מערכת הבחירות. הוא היה אופטימי מפני שכוחו של קוארסיה התחזק בהתמדה. שלושה שבועות לפני הבחירות חלמתי שקוארסיה הופיע ואמר לי ברורות: "שזן, ניצחתי בבחירות, רק חסר שאתה תגיע להכתרתי". למחרת, בשיחה עם אדית, סיפרתי לה את פרטי החלום. היא הציעה שאצלצל מיד לאורסטס כדי לעודדו בסיפור על החלום. התקשרתי באותו יום, אך קוארסיה נמצא אז בסיוור במסגרת מערכת הבחירות באזור בפנים המדינה. לכן שוחחתי עם רעייתו, אלאידה. שיחתנו הטלפונית התנהלה בערך כך: "מה נשמע אלאידה? איך את רואה את המצב? ולפי דעתך, מה יקרה?" היא ענתה לי: "אוי, שזן, זה קשה מאוד, יש בלבול רב, אבל אנחנו לא נתייאש". ושוב אני: "אלאידה, צלצלתי אליכם לא רק על מנת לאחל לכם הצלחה בבחירות, אלא גם לספר שאתמול חלמתי על ניצחונו של קוארסיה. זכרי היטב, אלאידה, זהו חלום מהארץ הקדושה, אלוהים איתו!" ב-14 בנובמבר 1986, ערב יום הבחירות, שבת וטלפנתי לקוארסיה ושאלתי: "נו, ומה עכשיו?" קוארסיה ענה לי: "שמע, שזן, יש לי תחושה שאנצח. אלאידה גם סיפרה לי שאתה חלמת על זה, נכון?" הבטחתי לו: "קוארסיה, אם אתה מנצח אגיע לבקרך ולחגוג אתכם, אבל אם תפסיד, תבואו להתנחם בישראל".

ב-15 בנובמבר, ביום ראשון בלילה, קיבלתי צלצול מקוארסיה: "שזן, ניצחתי בבחירות, ולמרות מה שסיכמנו, אני אבוא לישראל". הייתה זו שיחה טלפונית מרגשת.

בתחילת ינואר 1987 באו אורסטס ואלאידה לבקר בישראל. כמושל נבחר של מדינת סאו פאולו, הם היו אורחי משרד החוץ הישראלי והמועצה האזורית שער הנגב. אלאידה התעקשה להצטרף אליו למרות הריונה (חודש שביעי). עוד התלוו לקוארסיה אחותו, מריה אֶלִיֶסָה קוארסיה, בני הדודים ארי ואֶיִימָה גִירוֹן, ז'וֹנָה פֶּאוּלוֹ ונִילֶזָה פּוֹרְטִינְרִי, וכמה חברים קרובים.

הביקור היה מוצלח. ראש ממשלת ישראל, יצחק שמיר, שר החוץ, שמעון פרס, יושב ראש הכנסת, שלמה הלל ועוד אנשי ציבור חשובים נפגשו עם קוארסיה. בביקורה בשער הנגב התקבלה המשלחת על ידי 100 תלמידים מבית הספר במושב יכיני, שהניפו דגלוני ישראל וברזיל ושרו "הבאנו שלום עליכם". לאחר מכן הם שרו את המזמור התנ"כי, "מי הוא מלך הכבוד". אין צורך לציין שההתרגשות של כולם הייתה עצומה.

הסיפור שחלמתי על ניצחוננו של קוארסיה התפשט ונודע חיש מהר. במפגש עם פרס בירושלים הוא לא החמיץ את ההזדמנות לדבר על הנושא; בירך את קוארסיה על ניצחוננו והזכיר, בהומור: "עם חלום כזה, לא פלא שהצלחת לנצח...". גם בקיבוץ ברור חיל עבר הביקור בהצלחה רבה ושררה בו אווירה שמחה, טיפוסית להווייה הברזילאית. לבסוף, כיבדנו את קוארסיה בתואר "אזרח כבוד של שער הנגב".

קוארסיה הזמין אותנו לטקס הכתרתו כמושל שהתקיים במארס 1987. אדית ואנוכי הגענו לסאו פאולו. בתי חנה הייתה אז בברזיל בביקור פרטי והצטרפה בהתלהבות לטקסי יום ההכתרה. בנאום ההכתרה שהועבר בטלוויזיה שמעה הקהילה היהודית בסאו פאולו, כולל קרובי, את קוארסיה אומר: "אני מקבל כאן, בעונג רב, את מושל מחוז שער הנגב, שהגיע במיוחד מישראל, צבי חזן, ידידי וחברי". באותו ביקור קיבלתי מהפרלמנט המקומי בסאו פאולו את התואר "אזרח סאו פאולו". התרגשנו לראות את הנוכחות של מאות חברים וקרובים שבאו לכבדני באופן אישי, אבל גם לבטא הערכה לכל מה שייצגתי.